

תולדות חיים, בקיצור, רינה יוגב-אקרמן (קלקה) 22.7.1935

הורי, יונה (ינטה) לבית גרויסר, נולדה ב-1911, בעיירה מצ'יוב, ליד קובל. אבי ראובן דוד קלקה, נולד ב-1907 בעיר קובל. הכירו בתנועת "החלוץ". ארצה הגיעו בפורים 1933, על גבי האנייה וושינגטון לנמל יפו. באו בקבוצה של כ-30 חברים. אמי סיפרה שהביאה אתה ככר לחם ובתוכה אקדח.

הם נישאו בעיר קובל (כיום אוקראינה). בארץ היה משטר בריטי ומדיניות של הספר הלבן. מכיוון שלכל אחד מהם היה סרטיפיקט, העלו בן/בת זוג לאחר נישואים פיקטיביים. לאבי "שודכה" בחורה בשם אסתר. לאמי שודך בחור ששם משפחתו "זגגי". בחו"ל אבי ניגן ב"טובה". הביא אותה איתו. שוכנה בכבוד על ארון הבגדים. ניגן קצת במכבי האש בראשון לציון.

עברו מספר כתובות. מה שזכור לי מסיפוריהם: גרו ברחוב הכובשים, ישראלים, שכונת מחלול ועוד. ברחוב ישראלים גרו, בדירה אחת, שלוש משפחות חלוצים, שעלו באותה קבוצה, השירותים והמטבח היו משותפים. רצה הגורל ובחודש יולי 1935 נולדתי אני, בתם של דוד ויונה קלקה, יומיים אחרי נולדה זהבה לזוג פינקלשטיין (בלומה ויצחק) ולאחר 3 ימים נוספים הגיחה לאוויר העולם תמר ארליך לשרה ומרדכי (היה מתוכנן? רק ההורים ידעו), עדיין גרו באותה דירה מחולקת. נולדתי בבי"ח פרוינד ברחוב יהודה הלוי. לאחר זמן, זהבה והוריה עברו לרחוב טבריה בת"א. ביתם גבל בחומה הנמוכה של בית הקברות שהכניסה אליו הייתה מרחוב טרומפלדור, בצד הדרומי. משפחתה של תמרה ארליך, עברה לקינג ג'ורג' (56?). מה שזכור לי שאביה היה מחלק (מוכר) לחם.

לפני מספר שנים צלצלתי לתכנית רדיו ברשת א', 'מי מכיר מי יודע' שאפשר היה לספר את מי מחפשים ומדוע. שאלתי אם מישהו מכיר את זהבה פינקלשטיין. (אביה איצל-יצחק) הגיע באותה קבוצת חלוצים יחד עם הורי). תוך כדי שידור התפרץ עובד התחנה לשיחה ואמר "אני חושב שהיא מחפשת את בת-דודתי". שוחחנו, החלפנו רשמים וסיפרנו כיצד בביקורינו, ברחוב טבריה, היינו מטפסים על חומת בית הקברות, שהייתה נמוכה, קופצים ממנה או הולכים עליה בשיווי משקל.

נתן לי את מספר הטלפון של זהבה ויצרתי איתה קשר. אף ביקרנו בביתם בגבעתיים. נישאה לישראל ציפס. הסתבר שאת אבא של בעלה אני מכירה עוד מימי ילדותי.

חבר משותף שלנו, אמנון קמינר, הגיע לביקור בארץ ונפגשנו אצלה. להוריו היה קיוסק, ברחוב אלנבי פינת רחוב הס. הקיוסק חלש על שני הרחובות. המשפחה היגרה לארה"ב.

ההורים המשיכו להיפגש כל חייהם, עם יוצאי קובל, כל מוצאי שבת. עם הזמן נאספו לחבורה עוד ועוד יוצאי קובל. ביניהם יצחק ולאה פידל, תמה, שמילצע (שמואל) ויקוס, ש'רקה ומוטל ארליך, בלומה ואיצל פינקלשטיין, רבקה ונח ביין, בעלי הצלמניה ברח' אלנבי ליד מרתף היין (קרוב לים). הכיבוד תמיד היה זהה. תפוחי אדמה מבושלים בקליפתם. לחם שחור פרוס לחתיכות גדולות כאשר על הקליפה שפשו שום טבול בצלוחית שמן ומלח וכמובן לא חסר ההרינג (דג מלוח) לפעמים גם ארבעס (גרגרי חומוס מבושלים) מיובשים במגבת ומלח ופלפל שחור. ט ע י מ.

אבי הפך לפועל בנין. השתתף גם בבניית בנין "הבימה" הראשון. עבד כמה שנים בסולל בונה.

כאשר הייתי בת שנתיים עברנו לנחלת -יהודה, בעקבות עבודתו של אבי בבנייה במחנות הצבא הבריטי. היה גם אחד מהבנאים שבנו את "הלבניות" במפרץ חיפה. היה מגיע הביתה רק לשבתות. כמובן, אף פעם לא בא בידיים ריקות.

אמי עבדה בתקופת קטיף פירות ההדר, בקטיף ובאריזה.

זכורה לי ביחוד מתנה אחת, עשויה מעץ בצורת תפוח עץ קצת גדול מכדור טניס. מחולק לשניים לרחובו. חלקו האחד מלא ושימש כשולחן עם חור באמצע. חציו השני היה חלול. בתוכו 2 צלחות ו-2 ספלים מיניאטורים וקיסם. כאשר מחברים את שני החצאים בעזרת הקיסם כך שחלקו החלול משמש כרגליים והחלק השטוח, כשולחן. היה משויף וצבוע כתפוח עץ.

לאמי הייתה בת-דודה שנייה שגרה בת"א (גרו ברחוב היורד מבית הבימה לכיוון המלך ג'ורג'), נשואה לטורקניץ, מורה בסמינר למורים בת"א (סוף רחוב בן-יהודה). בתם יפה נישאה לברוך בן-יהודה, לימים מנהל גימנסיה הרצליה. הולידו בן, שעבד בסיליקט ב"נחלת יהודה" ואת נתיבה בן-יהודה הפלמ"חניקית המפורסמת (העבירו אלי את הבגדים שלה, שהיו כבר קטנים עליה).

כשנסעתי עם אמי לבקרם. תמיד הבאנו עמנו ביצים ועופות. הבריטים עשו חיפושים באוטובוסים לבדוק אם מברחים מוצרים. אמי הייתה אלופה בהחבאה, אם בסלים או ארגזים מתחת לכיסאות אוטובוס "דרום יהודה". באחת הפעמים, ההפצה האיטלקית תפסה אותנו ליד בית הבימה. רסיסים מההפגזה נחתו ממש לידינו. זכור לי שאז היו הרוגים ברוב מרמורק.

קיבלנו גם חבילות מאמריקה, מקרובי משפחה של אמי. החבילות כללו בגדים ושימורים. גם ראש סוכר (קונוס) שהיו צריכים לבקע עם פטיש. אהבתי במיוחד סלמון משומר בקופסא.

בתקופת קטיף ההדרים, אמי עבדה בקטיף ובאריזה. כשהיה קיצוב (תלושים לפי אנשים במשפחה) אמי תרמה דם ואז זכינו בתוספת ביצים, חמאה וסוכר.

בשנת 1943 נולד אחי משה.

גרנו אז בצריף עץ, שהיה שייך לטובה ארם. עמד קרוב לשתי בריכות מים גדולות. הצריף היה עטוף כולו בנייר זפת. השירותים והמקלחת היו בחצר. בשבתות אבי היה עולה בסולם לאחת הבריכות, משלשל ג'ורה קשורה לחבל ומוציא מים קרים כקרח. פעמים רבות התרוצצו נחשים בחצר. המים למקלחת היו מעורבים בנשורת של האקליפטוס שהיה מעל חבית המים. בחציו השני של הצריף גרו צבי וריבה ערמון (אולי ארמון) אליהם הגיע לבקר המשורר אביגדור המאירי, שאהב מאד לשחק איתי. הייתי הבת הבכורה של הקובלאים, שפינקו אותי.

לידינו גרה משפחת שולשטיין (עברתו את שמם ל"סלע"), עברו לקיבוץ עין החורש. בתם דרורה הייתה חברתי הטובה. בפורים הכינו את התחפושות בבית ותמיד שתיים אותו הדבר. דרורה הפכה למדריכת ריקודי עם ונישאה לאורי אלון. הדריך ב"מקוה ישראל" ששם גם התגוררו.

קצת מאוחר, ליד פרדס צלליכין. גרה משפחת כהן. רצה המקרה ובעלי, כאשר עזב את קיבוץ "נגבה", עבד אצל אלי ב"מפעל הבנייה" וציקי עבד עם בנו של אלי ב"פרטנר". עוד אחד ממשחקי גורל.

למדנו אז שתי כיתות ביחד. לידי בכיתה ישבה חבצלת בשארי. אביה היה השוחט של המושב. הבאנו אליו את העופות לשחיטה. עוד בכיתה היו דודתנו של ערן זרחוביץ, ציפורה, נשואה כיום לחיים פורמן. שיחקנו הרבה עם אביו דוד (שהיה אז תינוק). עיניו היו בצבעים שונים אחת חומה ואחת ירוקה.

באותה כיתה למדו גם חנה זהבי (מרצפות זהבי), אורנה זוסמן (בתו של הסופר זוסמן). נישאה מאוחר יותר, לרופא הידוע שניתח בנייתוח חרום (בניקוב הצוואר) את הפצוע באחת מפעולות התגמול (המשטרות), אהוד חודורוב (אחיו של השוער יעקב), אריה וולקוב, רות קריגר, עזרא קריגר (ללא קשר משפחתי) אבא מילר, ברכה קלדרון, רמי סגלוב, אריק אייזן, שנפל במלחמת יום כיפור, אמנון בן-דוד, חבצלת בשארי (דודתנו של יגאל בשן) ועוד. בשבתות היינו מטיילים לגבעת הכלניות. מעבר לכביש הראשי ליד מפעל "אוקבה", (משפחת גורן?) ביח"ר לסכיני גילוח. אספנו את מה שנחתך מאמצע הסכינים ושזרנו כל מיני חפצים. שחייה למדנו בבריכות ההשקיה בפרדסים (שוחים פינות).

אחד הביוליים והעינוגים היה להתגלגל מראשי דיונות החול בשכיבה בסיקול ידיים. גם לטייל לאורך נחל (שורק) שזרם בחולות וקוטפים "מטה אהרון".

לראשון לציון חצינו ברגל, מהצד המערבי, את שכונת אברמוביץ. בדרך עמד בית אחד בודד בעל מספר קומות. רחוב הדרור ורחוב מוהליבר, מהצד המזרחי, נשארו היום כמו אז. חברים טובים של הורי, היו פרידה ומנחם הרשקוביץ, בעלי פרדסים ומשק עזר ליד הבית. לאחר חיסול הפרדסים מנחם הפך להיות מדריך ענף הרפת במשק הפועלות. אהבתי לנסוע איתם לפרדסים בעגלה המובלת על-ידי סוס.

בנם אברמצ'יק (אברהם) גדול ממני בשנתיים. כשההורים יצאו לבלות בראשון היו משאירים אותנו יחד. אברהם היה תלמיד מצטיין פתר תרגילים בדרך שהמורים לא הבינו. למד בטכניון, וגויס לחיל האוויר. הגיע לדרגת אל"מ והיה מפקד בס"א 18. גם נשלח לארה"ב כנציג חיל האוויר במשלחת הקניות של החייל.

כאשר השתחרר משרות קבע, התמנה להיות המהנדס הראשי של רשות הנמלים והרכבות. אנחנו בקשר עד היום. הם נמצאים בדיר מוגן בראשון לציון. לדאבוני, בעת כתיבת שורות אלו נודע לי שאשתו חנה (בת ראשל"צ) נפטרה.

אחת המחותרות גנבה נשק מצריפין במשאיות. באמצעות צו מזויף, שעליו נחתם כאילו הם מיחידת t.t.g. (טילחתיזי געשעפטן). והחביאו בחולות נחלת, ליד הסיליקט.

מי לא זוכר את ה"כלניות" כינוי לבריטים, חובשי כומתה אדומה. זכור לי כי בשבת השחורה הבריטים חיפשו בבתים נשק ומסמכים, לבשנו אז מכנסי התעמלות עם גומי גם על הרגליים באזור המפשעה. נתנו לי ניירות להחביא במכנסיים. הפכו את כל החדר ואף דקרו בכידונים את הספה המרופדת. ספה שהפכה בלילה לשינה.

לאחר החיפוש הלכתי לבקר את חברתי ציפורה זרחוביץ, שגרה מעבר לחורשה שהיתה לידי, התגורר אצלם לוחם מחתרת. כמובן שהוא שינה את זהותו. אני בתומתי שואלת: מה פתאום הוא מרכיב משקפיים וזה הספיק כדי לעצרו. עד היום אינני יודעת מי הוא היה. אגב החורשה: מידי כמה שבועות בא להתגורר בסוכה, שעמדה בתוך הפרדס גבר, אמרו שהוא משורר או סופר ידוע.

בתכנית מי מכיר מי יודע, שהייתה ברדיו, סיפרתי על הבחור שעצרו בשבת השחורה. חשבת, שמישהו יזהה ויפתור לי את החידה. לאחר כמה שעות צלצלה אלי ציפורה (לבית זרחוביץ) ואישרה את מה שסיפרתי. היה חוזר בבקר, מכוסה בוך, מתקלח ומתחבא. גם היא לא יודעת מה שמו, אבל הרווחנו את חידוש הקשר.

מתעתי הגורל: נכדתי לירון וענבל גרות היום בנחלת יהודה, בדירות שנבנו מעבר לגדר הצפונית של משק הפועלות. לירון ובעלה מיכאל בן יאיר, הקימו משרד עו"ד לצד הכביש שהוביל ל"אוקבה". ענבל: מרכזת ויועצת חינוכית בויצ"ו, שהוקם במקום משק הפועלות.

דודתי שושנה, אחות אמי, נישאה למי שהפך לדודי האהוב, צבי גוטליב. היה לו סרטיפיקט וניצל אותו. נסע לאירופה מספר פעמים כדי להעלות בחורות רווקות לארץ כאילו בעל ואשה. החתונה התקיימה בביתנו. גרו בשכונת מחלול. לאחר זמן עברו לכפר יונה. דודי התגייס למשטרה. דודתי ניהלה מזמון במחנה צבאי בצומת בית ליד. היו שם פולנים או יוונים, (אינני זוכרת בדיוק).

אמי הייתה מעלה אותי על אוטובוס לכפר יונה ומבקשת מהנהג או מאחד הנוסעים, להשגיח עלי. דודתי הייתה לוקחת אותי לעבודתה בבסיס. החיילים פינקו אותי מאד. מה שהכי זכור לי את החולות ואת שטחי תות השדה.

ב-1946 עברנו לקיבוץ אפעל. הקיבוץ הוקם על בסיס "קיבוץ עירוני". מי שעבד מחוץ לקיבוץ ימשיך בעבודתו, את המשכורת יכניס לקיבוץ. הניסוי לא צלח ולאחר כמה שנים התפרק. בתי המגורים וחדר האוכל משמשים כיום את הדיור המוגן "אפעל". כמה מחברי הקיבוץ הקימו את שכונת רמת-אפעל. כמה משפחות עברו לכפר אז"ר.

הייתי אז בכיתה ה' והצטרפתי ללימודים בכפר אז"ר, לחצי שנה. את כל ילדי כיתות ז' ו-ח' הסיעו מהקיבוץ לבית הספר בגבעתיים (מעל המכתש). בגילי היינו רק שלושה: דרורה לונינסקי, רפי גרויסר. אמי ניסתה לברר האם אביו קרוב משפחה, בשל שם המשפחה הזהה, לא הצליחו לגלות (שינה את שם משפחתו וגר כיום בבצרה) ואני. היו עוד ילדים בגילים אחרים. מסלול הנסיעה עבר בתל ליטווינסקי (רחוב השומר) וליד כפר סלמה (הפארק הלאומי כיום), הסיעו את הילדים באוטובוס משוריין הלך וחזור.

כאשר הייתה תקרית "אלטלנה", מול תל-אביב, דודתי שושנה, שעדיין גרה ב"שכונת מחלול", באה להיות אצלנו בקיבוץ.

בט"ו בשבט, בתקופה ההיא, הסיעו אותנו מבית הספר, לטעת עצים בבסיס הצבאי "תל-ליטווינסקי". שהתפנה מהבריטים. השנה, לדאבוני, עקרו את כל העצים לצרכי בנייה. השטח שבו אנחנו שתלנו, נפל בחלקה של קריית אונו. מראה השטח הנקי מעצים הוא שהביא לכתוב את כל מה שאתם קוראים כאן !!! כיום רואים כבר כמעט כל השטח בנוי ומאוכלס.

כאשר התקבלה הידיעה על הכרזת המדינה באו"מ, פרצנו, כמו העם כולו, בצהלה וריקודים. השמחה לא ארכה הרבה זמן.

החל המאבק שנקרא מלחמת השחרור/העצמאות. הקיבוץ הנתקף בריות מכפר סלמה במערב וחיריה בדרום. במרכז הקיבוץ עמד מגדל המים. בחלקו התחתון של המגדל היה חדר מצב. שהו בו נערים מכפר-אז"ר, שנראו לנו הילדים כענקים. אנו (גם אני בת 12) עלינו לראש המגדל לתצפת. העברנו באלחוט את כל מה שראינו לנמצאים בחדר התחתון. אחי היה אז בבית הילדים. הורי ואני התגוררנו בבית הצפוני ביותר. הבית קיים עד היום. הבתים והמבנים הציבוריים אשר שרתו את החברים, צורף לדיור מוגן כחלק מרשת "אפעל".

כשלא יכולנו להגיע לתעלות החפורות, עמדתי על מכסה האסלה בבית והסתכלי מהחלון לראות את נתיב הכדורים.

שבת אחת, הגיעה שיירה של משאיות ופרקה בחצר לוחות עץ, שקי חצץ וחול ומתנדבים. גם דתיים מבני-ברק (למרות השבת). ביום אחד הקימו חומת מגן בכל החזית הפונה למקור היריות (כחצי עיגול). תוך שבת אחת הקימו חומת מגן בין הקיבוץ והישובים הערביים כמחסום לירי. שתי חומות עץ עם רווח קטן ביניהם, שלתוכו רוקנו את תכולת שקי החול והחצץ.

זכורות לי גם ההכנות והיציאה לכיבוש הכפר חיריה מחדר האוכל של הקיבוץ. אנו הילדים ה"גדולים" יותר ישבנו על הרצפה, מתחת לחלונות, בחדר האוכל. תפקידנו היה למלא את מחסניות הנשק שהתרוקנו במהירות. זכורות לי שרשראות ארוכות שגם אותם מילאנו בכדורים.

את האבטחה בקיבוץ הובילו בחור יווני שנשאר בארץ עם סיום מלחמת העולם ושמחה רוזנבלום.

היווני נשאר בארץ והשתקע ביהוד. שמחה התחתן, בחדר האוכל של הקיבוץ, עם פנינה. לאחר פירוק הקיבוץ עברו לגור בכפר אז"ר, ברשותם היה פרדס ולול תרנגולות. כאשר עברנו בשנת ה-70 לגור בקרית אונו קנינו מהם פירות הדר. במובן שזכרו אותי והמשיכו לקרוא לי רינה'לה.

גם משפחתנו עזבה את הקיבוץ. האמצעים היו מאד דלים. קנו בית בן חדר אחד עם מבואה, מטבחון אולי מטר על מטר ושוב הנוחיות בבור ספיגה בחצר, בג'מוסין א', שנקרא גבעת עמל א'. בימי שישי היו ממלאים גיגית מים והתרחצנו לפי הגיל. אחי הראשון ואחריו אני, אבי ואמי. בתקופת הצנע גידלו ארנבות בחצר. לאחר סיום ביה"ס העממי רשמו אותי לבי"ס ויצ"ו ע"ש חנה מייזלס, בנחלת יצחק. למדו גם בנות מזיכרון יעקב, עתלית, גדרה ועוד שגרו שם בפנימיה. המבנה בעל שטח רחב, שכן ליד בית חרושת "יזהר", למסיבות סיום, הומנה כתיב ממקס פיין. ללימודים הלכתי הלך וחזר ברגל. בחורף עם עליית מפלס המים בנחל איילון (כיום אי אפשר לדמיין) הייתי תופסת טרמפ על עגלה שעברה. כשהובילו עדר פרות, לא פעם נדחפתי על ידן, התגוננתי בהצמדת הילקוט לחזה, וכמובן נשברו כל העטים והעפרונות, כפסע היה ביני ובין המים.

מול ביתנו הייתה רפת גדולה של משפחת טייטלבוים. היינו מקבלים חלב ישר מהרפת. לאחר ההרתחה היה נוצר קרום. לא תאמינו אהבתי מאד לאכול את הקרום המקורר. קרום עבה שמן וטעים. לא היה לנו אז חשמל, כך שהייתי בגיל 14 חזרנו לבשל על פתילות ופרימוס ולגהץ במגהץ פחם או מחומם על אש. רדיו לא היה על מה לדבר. מי ידע אז על סוללות. סולימן הגדול, החזיק כמה עיזים בחצר לידנו, אצל משפחה תימנית. כל יום היה בא ומוציא אותם למרעה בשדה לידנו.

בגיל 16 עברתי קורס כתבניות ובעזרת חברים של אבי (רישום בלשכת העבודה), קיבלתי עבודה במחלקה הכלכלית של הסוכנות היהודית, בתור חניכה. יצאתי אז לסמינר שהתקיים בתל-אביב. פגשתי שם הרבה חניכים וחניכות שיצאו לעבודה (כעזר להורים) זכר לי משפט מפתח לחיים "היחסים בין אנשים הם כמו משחק טניס, תזרקו טוב תקבלו חזרה כדור טוב". זה צריך להיות כמוטו לכל אחד. מנהל המחלקה בארץ היה אז יצחק קורלנד, שהתייחס אלי כאל בתו. ראש המחלקה בארץ ובחול"ל היה מאיר גרוסמן ובהמשך אריה דולצין (ממכסיו).

לאחר שרותי הצבאי, חזרתי למחלקה והייתי המזכירה של הוועדה למען עולים מהמעמד הבינוני. ב-1.6.53 התגייסתי לצבא, מספרי האישי היה 256666. בטירונות אחת המ"כיות שלי הייתה מירה, שלשמחתי הכרנו עוד בעבודה בסוכנות היהודית וכעבור זמן נישאה לחבר מה"חברה": אהר"ל בוצ'ן (בוצר), היינו גיוס בנות ראשון בצריפין. לפני כן הטירונות התקיימה בתל נוף. קיבלנו צריף אחרי תותחנים. איזו עבודה הייתה לקרצף את הצריפים. עברתי קורס פקידות בבה"ד 12 ושובצתי למפקדת משטרה צבאית שהייתה אז ברחוב יפו תל-אביב (אילת) פינת רחוב שלוש. מפקד החיל היה אז סא"ל ורנר שטראוס חבר קיבוץ "גבעת ברנר". הוא היה ישן בקומה עליונה של הבנין. בבקר היה יורד ומאמצע המדרגות היה קורא לי שאפשיל לו את השרוולים. בימי ספורט, אני גאה לומר, שאמר עלי "נפש בריאה בגוף בריא".

בדצמבר של אותה שנה נשלחתי לקורס משטרה צבאית, שהתקיים בדרום נתניה, לא רחוק ממחנה דורה. מפקדת הקורס הייתה בלה אלמוג, שלימים הייתה עיתונאית. ערב אחד נסענו במאורגן לראות הצגה בתל-אביב, כשחזרו לא מצאנו את האוהלים. היה ערב סוער והרוח העיפה את כולם. מזלנו היה שכל הפריטים האישיים היו בקיטבג שהיה כבד, ונשארו במקום.

בסיום הקורס חזרתי ליחידה, במשך תקופת שרותי המפקדה עברה למרכז יפו, לרמלה וצריפין.

לידנו, בגבעת עמל, גרה משפחת אבישר, הבת אביגיל הייתה חברתי הטובה, יצאנו יחד לבילויים. ככר המדינה לא הייתה קיימת אז, רק שביל חול. אוטובוס מספר 25 הגיע רק עד לז'בוטינסקי פינת שלמה המלך. הלכנו ברגל מהתחנה הביתה. פעמים רבות הלכתי לבד, שעשעתי את עצמי בזמזום. על ליווי של הברים בכלל לא היה מה לדבר. בחצרנו היו פירות מיוחדים, כמו פסיפלורה, גויאבה ופירות הדר וכמובן פרחי נוי. היו באים בקבוצות, בעיקר אנשי קובל ומצ'וב וביניהם אהר"ל קפצ'וק עם בנו. לנוער העובד המשכתי בגבעתיים. עד ליציאת הקבוצה להכשרה ב"בית ג'וברין".

בשבתות אחי ואני הלכנו את כל הדרך, עד לחוף הים ברגל, למה שקוראים היום חוף מציצים. היינו חייבים לחזור בשעה 1.30. בין הרחובות ז'בוטינסקי וארלוזורוב, עד כביש חיפה היה בסיס תובלה צבאי (מחנה בן-עמי). ושם הייתי תופסת טרמפים לצבא.

בגיל 17/18 הכרתי חברים חדשים וביניהם קבוצה מגובשת, שלשה מהם כבר אחרי צבא שעבדו בחברת החשמל, בתור צוללנים. ביניהם גם אהרון בוצר, אלחנן ישראלי ועוד אלחנן. משה מגדל וישראל ארנסט (שהיה חברי), עבדו במוסך "פורד", קיבלו לשבתות וחגים פרייבטים ונסענו כל החברה לטיולים בעיקר לצפון הארץ.

היה זמן שהיה נהוג שבתון רכב. כל רכב צבאי היה מושבת יום בשבוע. לנסיעות שהיו מחויבות לנוע, ניתן צו תנועה. שבת אחת עמדתי בכביש זבוטינסקי ברמת-גן, עוצרת מכונית לבדיקה ועליה היו חיילים המשרתים בגלי צה"ל, הבטיחו שישלחו לי שיר ברדיו וקיימו. לאחר השרות הצבאי, חזרתי לעבודתי בסוכנות היהודית.

לנשף פורים ב-17.2.56, אהר"לה הזמין את מרים (שם חיבה מריומה) ואותי למסיבת פורים שהתקיימה אצל חנה ואהרון רטוביץ. שם הכרתי את בעלי היקר. למעשה זה היה במקרה. אבא וחיים איינסמן רצו "להתחיל" עם מריומה, הזמינו את שתינו ל"רנדו".

אבא יעקב עבד בחברת החשמל, לאחר שעזב את קיבוץ "נגבה". הגיע לקיבוץ עם עליית הנוער לאחר שובו ארצה מקפריסין. את התוצאה אתם יודעים.

ב-15.8.56 נישאנו בבית הכנסת של הייקים. ברחוב בן-יהודה פינת מאפו. הכיבוד היה על בסיס כיבוד קל. עוגות ופירות. את ירח הדבש בילינו במלון "מרכזי" בצפת. בעלי גר ברחוב ראשונים 8, רמת-גן בחדר של משפחת שטנגר. זה היה בית פרטי שבחציו גרו בעלי הבית. בחצי השני גר בנם עם עוד 2 רווקים. שאחד מהם היה יצחק וייסברג. אני הצטרפתי לחדר של אבא. גרנו כך כחצי שנה. נפל בחלקי "איזה אושר" לנקות השירותים והמטבח, ששימשו את כולם.

ב-29.10.56, חדשיים לאחר הנישואים, פרצה מלחמת קדש (סיני) ושנינו היינו מגויסים. בעלי היה הנהג של קצין קשר ארצי וישן לבילות אצל הורי ואני בבסיס בצריפין, אם לא הייתי בתורנות. בתקופה ההיא גויסו מכוניות פרטיות לשרות (לפי הצורך), היינו יושבים לצדי דרכים. עוצרים את הרכבים, בודקים ברשימות. מי שהיה ברשימה, נתנו לו צו והיכן הוא צריך להתייצב. לפעמים עם בעלי הרכב.

יצא לי לשבת ליד השער המזרחי, בדרך לירושלים. אני עוצרת מכונית שחורה גדולה ומי יוצא? מר מאיר גרוסמן מנהל המחלקה (בישראל ובעולם) שבה אני עובדת, לוקח אותי ביד, מוביל ומציג אותי לאורחים מארה"ב היושבים מאחור ומסביר להם מי אני. הרגשתי בקולו גאווה. כך, הייתי מגויסת כמעט חודשיים.

כאשר הייתי בחודש השני בהריון עם שרית, שוב נקראתי למילואים הפעם שרתי ב"מחנה יונה", שהיה ממוקם בסוף רחוב ז'בוטינסקי, ליד הים (גן העצמאות כיום).

לאחר חצי שנה קנינו, בגבעת עמל א', לא רחוק מהורי "דירה" של חדר וכניסה. חציה היה מתחת לדירה שמעליה, החלונות היו מתחת לפני קרקע. מי שעבר בשביל ליד החלון, יכול היה לראות מה קורה אצלנו. הפכתי את הדירה לבונבונירה עם וילונות. כאשר בדירה שמעלינו הורידו מים באסלה, בדרך לביוב עברו באסלה שלנו. מידי פעם היו פקקים בדרך ובעלי היה צריך לשחררם בדרכים יצירתיות. לא היה לנו מקרר. אבי ז"ל היה רוכב על האופניים לרחוב בזל ומביא קרח להורים ולנו.

כיום, רחוב פנקס עובר על השביל, מבית החיל עד כביש חיפה. לשם כך גילחו את הגבעה על התוואי שבו עמד ביתנו.

היכרנו בין יצחק וייסברג ועליזה לזר. הם קנו צריף כשלנו, בגבעת עמל ב' (מעבר לכביש חיפה). הדירה התפנתה רק לאחר חודשיים, ומכון שכן, גרו אתנו ביחד, בכניסה. הבישולים והשירותים היו ביחד אתנו.

לאחר כשנתיים הצלחנו למכור את "הדירה". קיבלנו עבורה 2,000 ל"י. הכסף שימש כבסיס לקניית דירת 2 חדרים ברחוב הגפן 10 בבני-ברק, גבול רמת-גן, מעבר לרחוב הבנים. (נבנו אז 6-7 בתים על-ידי הקבלן סבירסקי). אכלס בעיקר זוגות צעירים, ב-5.6.67 פרצה מלחמת ששת הימים. אבא היה מגויס למילואים. הקבלן היה אדם הגון מאד, דחה את תשלומי המשכנתא בחודש לכולם. בכל הבניין הייתה רק משפחה דתית אחת, משפחת סטופניצקי.

חצי קומה מעלינו גרו יפה וטוני איל, להם בן בשם זיו ולידם רינה ודוד עשת (שעבד ב"הד ארצי"). הוציא תקליטים בשירה רוסית ובאידיש. להם בן בשם גיל. היינו נוסעים בשבתות לים במשאית, שהכניסו בה ספסלים לישיבה. בערבי שבת שיחקנו קלפים. כל שעה עשינו הפסקה במשחק והלכנו, כל אחד לדירתו לבדוק מה שלום הילדים.

עקב החלשות ליבו של אבי, עזב את עבודתו בבניין והחל לעבוד כסדרן בהיכל התרבות. אנו היינו נהנים, כמעט מכל מופע.

כשעה אחרי ליל הסדר שחל באפריל 1959 נולדה במזל טוב שרית, בבי"ח דג'ני ביפו.

לא הצלחתי עם מטפלות. לא היו אז מעונות ופרשתי מעבודתי בסוכנות היהודית. כששרית הייתה בת שנתיים וחצי רשמנו אותה לגן "תמר", ששכן בפינת הרחובות הבנים-הרוא"ה. התברר שהגננת היא אחותה של אורה לבקוביץ שלמדנו יחד בגבעתיים, כיתות ז' ו-ח'.

הדירה הייתה בגובה שתיים וחצי קומות, 32 מדרגות (ללא מעלית). את עגלת התינוקת עליתי קומה-קומה, ללא מעלית. לאחר שצור נולד העלתי/הורדתי את שרית ביד וצור בעגלה.

דלת לידנו, גרו כרמלה ואלתר הלפרין ושני ילדיהם רבקה ואברהם. ילדינו הרגישו אצלם כמו בבית. כל דבר שקנו, הלכו קודם להראות להם. אם צור יודע היום קצת "אידישקייט" זה בזכות דוד אלתר. היה לוקח אותו לבית הכנסת בחגים. בימי שישי והיו מזמינים את הילדים לקידוש.

בעלי יעקב נאלץ לקבל על עצמו עבודה נוספת. קיבל עבודה כנהג מונית לאחר שעות העבודה, בערבים ובשבתות. לא פעם גם לילות. אחרי שנה/שנתיים, שכן (אלבוחר) שהיה נהג אוטובוס בחברת "הסטור" הכניס גם את בעלי לחברה. עבד בחגים ובשבתות. כאשר קיבלתי צירים אבא הוביל תיירים לחיפה. אמי, יחד עם שרית, בת הארבע, הסיעו אותי במונית לבי"ח דג'ני, ואז ילדתי את צור.

בהיכנסי לבית החולים, נתקלתי בעליזה שעזבה את ביה"ח לאחר לידת בנה השני – רון.

לאחר שנתיים, התחלתי עבודה חדשה, ב"מקורות" חברת המים לישראל. התחלתי בחדר כתבניות והתקדמתי כמזכירתו של עמוס עזיוני באגף המים. אח"כ כמזכירה של היועץ המשפטי. יום העבודה התחיל אז בשעה 07.30. נסעתי לעבודה באוטובוסים.

כרמלה שכנתנו, עבדה עם אחותה בבית. תיקון אומנותי של בדים מתוצרת "ארגמן". את הגלילים הארוכים היו מביאים להם בטנדרים מהמפעל ולקחו את המתקנים. מכיוון שהייתה בבית, הסכימה לתת לילדים ארוחת צהריים (שהבאתי לה בבקר) ולשמור עליהם כשחזרו מהמוסדות.

לאחר מספר שנים כרמלה חלתה בסרטן והילדים עברו לטיפולה של שושנה דומיניץ שגרה מולנו.

באחד מנשפי "מקורות" זכיתי בטלוויזיה שחור לבן. הצבע עוד לא שלט אז.

בשבתות פנויים, נסענו לים בווספה עם סירה. פעם אחת באמצע הנסיעה, הסירה נשארה על הכביש ואבא ואני המשכנו לנסוע רק על הווספה.

במקורות היה נהוג כי מי שלא אחר או החסיר במשך חצי שנה, קיבל סוף שבוע במלון. כאשר זכיתי, בחרנו בנהריה. היו אתנו עוד כמה זוגות. לאחר תשעה חודשים, נולדה דלית בשעה טובה. כל העובדים ידעו אז כי "הבאתי" אותה אתי מנהריה.

אגב, כל הלידות עברתי ללא אפידורל.

אבי נפטר ב-1969 כשהיה בן 62 בלבד. מכיוון שהיה פועל בניין, הספיק לראות את שלד הבית שבנינו בקריית אונו. נתן "עצות זהב". מימשנו את עצותיו, הבית עומד לתפארת בזכות עצותיו וזוכרים שזה בזכותו.

נגמרה בנייתו של ביתנו וב-29.2.1970 (לא טעות) עברנו לקריית אונו.

בשנת 1973 נולדה דלית ושוב נאלצתי לעזוב את העבודה ב"חברת מקורות". פשוט לא יכולתי להגיע בזמן ומצטערת על כך עד היום.

באוקטובר פרצה מלחמת יום כיפור. אבא גויס אז ושרת כחצי שנה. דלית הייתה רק בת ארבעה חודשים. כל השכנים דאגו לנו לחלב, כדי שיהיה לי במה להאכיל אותה.

שנה בערך עבדתי פעמיים בשבוע בעתון "כלכלי" "יום-יום" משעה 17.00 עד 01.00 (בלילה).

כשדלית הייתה בת שנתיים וחצי, עבדתי כשנתיים באחד סוכנויות ביטוח. דלית הייתה בגן אצל "שכנתנו יקירה". אחר צהריים תקוה וינברג ז"ל) לקחה אותה, עד שאחזור מהעבודה. צהריים אכלה יחד עם בתה גלי, שגדולה מדלית בשנה. לא הרגשתי שם טוב ותוך כדי עבודתי חיפשתי עבודה אחרת.

מצאתי עבודה ב"אלישרא" (א.א.אל) בבני-ברק. העבודה הייתה עד שעה שתיים. את הקניות עשיתי בדרך לאוטובוס, בשוק בפרדס כץ.

בינתיים למדתי נהיגה. קנינו מכונית יד שנייה. או שלישית. ואז היה לי קצת קל יותר. לאחר מכן החלפנו מכונית יד שנייה. האוטוביאנקי והטויוטה היו חדשות.

היינו 4 כתבניות שתפקידנו היה להדפיס את הוראות הפעולה והתחזוקה של כלים המופעלים באמצעות אלקטרוניקה, (כגון ספינות "סער" ומטוסים, אולי גם החץ, בשותפות עם ל.א. בצה"ל) במחלקת הוצאה לאור.

בהתחלה הקלדנו במכונות הדפסה חשמליות, עברנו לקודניות, אח"כ למחשבים עם תכנת וורדמיל 3.5 וכן הלאה עד הוורד. במשך הזמן כאשר המתכנתים למדו בעצמם להקליד את החומר ישירות.

אנחנו שלוש נשים היינו מיותרות: נעמי כהן, גילה ברוטפלד ואני.

נרשמתי ללשכת העבודה, עבדתי כשנתיים בבנק "טפחות", רחוב חשמונאים ת"א, עוד למעלה משנה בחברת "טבע" ועוד מספר מקומות. עד גיל 60, שאז פרשתי לדרכי.

שמעתי הרצאות במכללה לגמלאים בקרית אונן, ושחיתי באופן קבוע בברכת השחייה של הקריה, התעמלות ועוד.

במשך השנים הילדים התחתנו: שרית נישאה לאבי ישראלי. נולדו להם שתי בנות לירון וענבל. לירון ומיכאל בן-יאיר העשירו אותנו בשני נינים: יונתן וגיא. ענבל נישאה לגונן זכריה ולהם שתי יפיפיות אלה ודפנה.

צור נישא לסיגל טאוב. גם הם הולידה לנו שתי נכדות: נריה ואריאל. נריה תינשא לעידוא יערי בקרוב מאד.

ודלית נישאה לציקי הירש. הם הגדילו את המשפחה בשלוש נכדות: יולי, רוני ועדי (דידוש) המתוקה.

אנחנו מאד גאים בדרך שעברנו וצלחנו בהצלחה. יש נחת.

בגיל 48 (1982) הייתה יציאתי הראשונה מהארץ. הטיול הראשון היה לחודש בארה"ב (מאורגן).

ב-1984 נסענו עם דלית לטיול בנות-מצווה לארבע ארצות באירופה. במקרה היו גם החברים שאצלם הכרתי את אבא. נסעו גם הם לטיול בת-מצווה עם בתם.

יצאנו לעוד מספר טיולים מאורגנים לאירופה. ביקרתי גם במצרים וגם בקניה. מאורגן אבל בלי בעלי. הוא לא רצה. בקניה בנו ישראלים בתי נופש לישראלים ועשו טיולי הכרה במחיר מוזל. כמה חודשים לאחר שהיינו, היה שם פיגוע וכל המקום נהרס. תכננו לפגוע גם במטוסים ישראלים ולא הצליחו. העיקר מאד אהבתי ונהניתי.

לפני 5 שנים יצאנו עם קבוצה של יוצאי קובל ומצ'יוב לאוקראינה. עשינו טיול בעקבות סופרים יהודיים. נסענו לעיר קובל, ומשם לגיא ההריגה בכובה, שם קבורים יהודי קובל, שנרצחו על-ידי הנאצים, ובהם כל בני משפחתי מצד אבי.

בקובל גרה הבת האוקראינית שהוריה החביאו את דודי ראובן גרויסר, אח של אמי, באורווה. היא ואחיה הביאו לו כל לילה אוכל בדלי, כאילו מביאים אוכל לסוסים. התחבא שם כמעט שנה עד שהצטרף לפרטיזנים ואח"כ לצבא האדום.

היא, אוגניה, גרה בקובל עם בעלה. להם שני ילדים. התנתקנו מהקבוצה וביקרנו אצלה עם עוד זוג שהוריה גם ממצ'יוב. נסענו יחד איתה למצ'יוב.

המדריך שידע את השפה היה מתורגמן. ארחה אותנו בכל טוב.

במיניבוס נסענו לעיירה של אמי. הראתה לנו איפה גרו סבי וסבתי עם ילדיהם. הראתה את הבית של משפחתי שאחיה גר בו כעת.

נפגשנו עם מורה לאנגלית תושבת המקום, לקחה אותנו לראות הבית שבו גדלה אמי. דודי נתן את הבית (צריף?) למשפחה שהחביאה/הצילה אותו. גילוי המשפחה גם הוא שווה סיפור. לפני הרבה שנים כשהורי עוד היו בחיים, ביקרה חבורת ישראלים בעיירה. בפגישה עם בני המקום, קם בחור וסיפר שראובן גרויסר, כשהשתחרר מהצבא, חזר לעיירה, השאיר למשפחתו את הבית ונתן לו אולר. כשאמר את שמו של דודי, אמרו לו שלדוד יש אחות בארץ. כך חודש הקשר. מסתבר שדודי שלח להם כל השנים חבילות בגדים וכסף מארה"ב שלשם היגר. ההורים הוכרו כחסידי אומות עולם. ביד-ושם אישרו את הדבר, שאלתי מדוע הילדים לא קיבלו, נאמר לי שדודי לא הזכיר אותם בבקשתו. אישרו כי הבן עוזר באיתור משפחות שהסתירו יהודים.

ביקרנו גם בשלשה מקומות בפאתי העיירה שבהם נטבחו יהודים. הקימו אנדרטאות בכל מקומות הקבורה, ובהם סבי, וסבתי: חיים ושרה גרויסר הבן הרש'לה, ושתי בנותיהם סימה ושיינדל (יפה).

חזרנו לקובל והמשכנו עם הקבוצה. בצרנוביץ שוב נפרדנו ליום אחד מהקבוצה ונסענו למולדובה במונית. שושנה גולדשטיין נסעה איתנו וביקרה בעיר הולדתה. זיהתה את השטח שעליו עמד בית משפחתה. דיברה גם עם אחת התושבות שהכירה את משפחתה.

המשכנו לליפקן, עיר הולדתו ומגוריו של אבא (יעקב). לא נשאר זכר מהבתים. כל השטח נבנה מחדש. נסענו גם למקום קבורתה של אמו, סבתא שרה, אשר נפטרה במהלך הגרוש. אין קברים. רק תילי תילים על גבעה קטנה, מכוסים בדשא. ליד הגבעה עמד צריף. מתוכו יצאה אישה קשישה ואישרה שאכן אלו קברי יהודים שנפטרו במהלך הצעדה. ביקרנו גם בעיר ליפקאן בה אבא נולד וסבו יצחק שקולניק היה רב/מלמד. לא היה זכר לבתים של פעם. מצאנו משפחה אחת יהודית, שהנכד שרת כאן בצבא, סבו וסבתו גרים במגדל העמק.

כאן בארץ אבא, במסגרת עבודתו, נסע הרבה להנהלת חברת החשמל בחיפה. כאשר הזכיר שהוא הנכד של "יצחק שקולניק", הזכירו כי כשהיו באים ללמוד היו מנענעים את העגלה כשהוא בתוכה.